

Romuald M. Łuczyński

SZLACHECKIE I ARYSTOKRATYCZNE REZYDENCJE W SUDETACH CZESKICH

Sudety Zachodnie i Środkowe

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	6
BÍLÉ POLIČANY (NIEM. WEISS POLITSCHAN) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Trutnov, kraj hradecki. <i>Podgórze Karkonoszy. Sudety Zachodnie.</i>	24
BOROVNICE (NIEM. KIENWALD) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	28
BRANDÝS NAD ORLICÍ (NIEM. BRANDEIS, BRANDEIS AN DER ADLER) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Ústí nad Orlicí, kraj pardubicki. <i>Międzygórze Trzebowskie. Sudety Środkowe.</i>	32
CHOCEŇ (NIEM. CHOTZEN) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Ústí nad Orlicí, kraj pardubicki. <i>Międzygórze Trzebowskie. Sudety Środkowe.</i>	36
ČASTOLOVICE (NIEM. ČASTOLOWITZ, TSCHASTOLOWITZ) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	42
DOLNÍ ADRŠPACH (ADRŠPACH) (NIEM. NIEDER ADERSBACH) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Náchod, kraj hradecki. <i>Międzygórze Sudeckie. Sudety Środkowe.</i>	46
DOUDLEBY NAD ORLICÍ (NIEM. DAUDLEB) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	50
FRÝDLANT też FRÝDLANT V ČECHÁCH (POL. FRYDLANT, NIEM. FRIEDLAND IN BÖHMEN) – miasto w Czechach północnych. Powiat Liberec, kraj liberecki. <i>Góry Izerskie. Sudety Zachodnie.</i>	54
GRABŠTEJN (NIEM. GRAFSTEIN) – zamek w Czechach północnych. Powiat Liberec, kraj liberecki. <i>Góry Izerskie. Sudety Zachodnie.</i>	60
HORNÍ BRANÁ (NIEM. OBER-HENENRSORF) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Semily, kraj liberecki. <i>Podgórze Karkonoszy. Sudety Zachodnie.</i>	64
HORNÍ MARŠOV (POL. GÓRNY MARSZOW, NIEM. MARSCHENDORF) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Trutnov, kraj hradecki. <i>Karkonosze. Sudety Zachodnie.</i>	70
HRUBÝ ROHOZEC (NIEM. GROSS ROHOSSETZ) zamek w Czechach północnych. Turnov, kraj liberecki. <i>Grzbiet Kozakowski. Sudety Zachodnie.</i>	74
JILEMNICE (NIEM. STARKENBACH) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Semily, kraj liberecki. <i>Karkonosze. Sudety Zachodnie.</i>	80
KOSTELEC NAD ORLICÍ (NIEM. ADLERKOSTELETZ) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	84
LÁZNĚ BĚLOHRAD (NIEM. BAD BELOHRAD) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Jičín, kraj hradecki. <i>Grzbiet Kozakowski. Sudety Zachodnie.</i>	90
LEMBERK (NIEM. LÄMBERK) – zamek w Czechach północnych. Jablonné v Podještědí (dawniej Německé Jablonné, niem. Deutsch-Gabel). Powiat Liberec, kraj liberecki. <i>Góry Łużyckie. Sudety Zachodnie.</i>	94
LETOHRAD (DO 1950 R. KYŠPERK, NIEM. GEIERSBERG) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Ústí nad Orlicí, kraj pardubicki. <i>Międzygórze Trzebowskie. Sudety Środkowe.</i>	98
LITOMYŠL (POL. LITOMYŠL, NIEM. LEITOMISCHL) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Svitavy, kraj pardubicki. <i>Międzygórze Trzebowskie. Sudety Środkowe.</i>	102
MILETÍN (POL. MILETIN) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Jičín, kraj hradecki. <i>Grzbiet Kozakowski. Sudety Zachodnie.</i>	108
MIMOŇ (NIEM. NIEMES) – miasto w Czechach północnych. Powiat Česka Lipa, kraj liberecki. <i>Góry Łużyckie (Ralska pahorkatina). Sudety Zachodnie.</i>	114
NÁCHOD (NIEM. NACHOD) – miasto powiatowe w Czechach wschodnich. Kraj hradecki. <i>Międzygórze Sudeckie. Sudety Środkowe.</i>	118

SPIS TREŚCI

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ (POL. NOWE MIASTO NAD METUJĄ, NIEM. NEUSTADT AN DER METTAU) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Náchod, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	124
NOVÝ FALKENBURK (NIEM. NEU FALKENBURG) – pałac w północnych Czechach. Jablonné v Podještědí. Powiat Liberec, kraj liberecki. <i>Góry Łużyckie. Sudety Zachodnie.</i>	130
OPOČNO (POL. OPOCZNO, NIEM. OPOTSCHNO) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	134
PECKA (NIEM. PECKA) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Jičín, kraj hradecki. <i>Grzbiet Kozakowski. Sudety Zachodnie.</i>	140
POTŠTEJN (DO 1924 R. POTŠTÝN NAD ORLICÍ, NIEM. POTTENSTEIN) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Góry Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	144
PŘESTAVLKY (NIEM. PSCHESTAWLK) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Góry Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	148
RATIBOŘICE (POL. RATIBORZYCE, NIEM. RATIBORITZ, RATIBORSCHITZ) – część miasta Česká Skalice (POL. CZESKA SKALICA, NIEM. BÖHMISCH SKALITZ) w Czechach wschodnich. Powiat Náchod, kraj hradecki. <i>Podgórze Karkonoszy. Sudety Zachodnie.</i>	152
ROKYTNICE V ORLICKÝCH HORÁCH (NIEM. ROKITNITZ) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Góry Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	160
RYCHNOV NAD KNĚŽNOU (POL. RYCHNÓW NAD KNIEŻNĄ, NIEM. REICHENAU AN DER KNIESCHNA) – miasto powiatowe w Czechach wschodnich. Kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	164
SKÁLKA – pałac w Podbrzeží (NIEM. NIEDERBIRKICHT) w Czechach wschodnich. Powiat Rychnov nad Kněžnou, kraj hradecki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	170
STRÁŽ PÓD RALSKEM (NIEM. WARTENBERG, WARTENBERG AM ROLL) – miasto w Czechach północnych. Powiat Česká Lípa, kraj liberecki. <i>Góry Łużyckie (Ralska pahorkatina). Sudety Zachodnie.</i>	174
STUDENEC (NIEM. STUDENETZ) – wieś w Czechach północnych. Powiat Semily, kraj liberecki. <i>Podgórze Karkonoszy. Sudety Zachodnie.</i>	178
SYCHROV (NIEM. SICHROW) – wieś w Czechach północnych. Powiat Liberec, kraj liberecki. <i>Grzbiet Kozakowski. Sudety Zachodnie.</i>	182
ŠLUKNOV (POL. SZLUKNÓW, NIEM. SCHLUCKENAU) – miasto w Czechach północnych. Powiat Děčín, kraj ustecki. <i>Góry Łużyckie. Sudety Zachodnie.</i>	188
TEPLICE NAD METUJÍ (POL. CIEPLICE NAD METUJĄ, NIEM. WECKELSDORF) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Náchod, kraj hradecki. <i>Międzygórze Sudeckie. Sudety Środkowe.</i>	192
VLČICE (NIEM. WILDSCHÜTZ) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Trutnov, kraj hradecki. <i>Podgórze Karkonoszy. Sudety Zachodnie.</i>	198
VRCHLABÍ (NIEM. HOHENELBE) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Trutnov, kraj hradecki. <i>Karkonosze. Sudety Zachodnie.</i>	202
ZÁKUPY (NIEM. REICHSTADT) – miasto w Czechach północnych. Powiat Česká Lípa, kraj liberecki. <i>Góry Łużyckie (Ralska pahorkatina). Sudety Zachodnie.</i>	208
ŽAMBERK (NIEM. SENFTENBERG) – miasto w Czechach wschodnich. Powiat Ústí nad Orlicí, kraj pardubicki. <i>Pogórze Orlickie. Sudety Środkowe.</i>	214
ŽAMPACH (NIEM. SANDBACH) – wieś w Czechach wschodnich. Powiat Ústí nad Orlicí, kraj pardubicki. <i>Międzygórze Trzebowskie. Sudety Środkowe.</i>	218
BIBLIOGRAFIA	222

Wstęp

Romuald M. Luczyński, historyk z wykształcenia i krajoznawca z zamiłowania, profesor Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu, jest autorem wielu książek o tematyce historycznej, takich jak m.in. „Chronologia dziejów Dolnego Śląska”, „Tropami śląskiego dziedzictwa”, „Zamki, dwory i pałace w Sudetach” i innych, poświęconych zamkom i rezydencjom magnackim na Dolnym Śląsku oraz monumentalnego, kilkaset stron liczącego opracowania „Losy rezydencji dolnośląskich w latach 1945–1991”. Jest także redaktorem poczytnego, ogólnopolskiego miesięcznika „Sudety”, poświęconego przyrodzie, kulturze i turystyce tych gór. Wszystko to gwarantuje wysoki poziom merytoryczny publikacji.

Tym razem autor odkrywa przed polskim Czytelnikiem uroki z górą czterdziestu rezydencji szlacheckich i arystokratycznych, zadbanych i w wielu przypadkach ostatnio restaurowanych, leżących w czeskich Sudetach, w ich zachodniej i środkowej części, co oznacza, że na drugi tom, poświęcony rezydencjom w czeskich Sudetach Wschodnich musimy jeszcze poczekać. A warto, ponieważ rezydencje, o których mowa, uniknęły losu większości zamków, dworów i pałaców na Śląsku, przez który przetoczył się walec II wojny światowej i towarzyszące jej zniszczenia, rabunki i późniejsza dewastacja.

Książka jest pierwszym w języku polskim opracowaniem, opisującym nie tylko architekturę prezentowanych obiektów w przygranicznym obszarze Czech, ale ich bogate, często dramatyczne dzieje i historię ludzi z nimi związanych, w tym rozliczne koligacje czeskich rodów szlacheckich i arystokratycznych z rodami Europy Zachodniej, głównie niemieckimi i austriackimi, a także hiszpańskimi, włoskimi, niderlandzkimi czy francuskimi. Pojawiają się wśród nich nazwiska Lobkowiczów, Nostitzów, Bironów, Morzinów, Czettyrców i in., dobrze znane chociażby w historii Dolnego Śląska. Uważny Czytelnik znajdzie także kilka wątków polskich.

Dzieje opisywanego w książce regionu są mocno zagmatwane i Polakom mało znane. Do 1946 r. zamieszkiwali je także osiadli od wieków etniczni Niemcy. Przed powstaniem w 1918 r. Czechosłowacji byli na swój sposób uprzywilejowanymi obywatelami monarchii austro-węgierskiej. Sytuacja zmieniła się radykalnie po powstaniu nowego państwa, w którym stali się mniejszością. Zachowując swą etniczną i kulturową odrębność ukuli określenie „Sudetendeutschen”, w 1933 r. utworzyli „Sudetendeutsche Heimatsfront”, a w 1935 r. „Sudetendeutsche Partei”, dążąc do oderwania zamieszkanego przez Niemców terenu, tzw. „Sudetenlandu” od Czechosłowacji. Stało się to w 1939 r. wraz z utworzeniem przez władze hitlerowskie Protektoratu Czech i Moraw. Od tego czasu nazwa Sudetów jako regionu ma dla Czechów pejoratywny wydźwięk i nie jest w praktyce używana. W geografii tego kraju zastępuje ją określenie „Krkonoško-jesenická subprovincie”. W polskiej literaturze stosowana jest nazwa Sudety, powszechnie kojarzona z systemem górskim na całym pograniczu polsko-czesko-morawskim i taką przyjęto i stosuje się w niniejszej publikacji.

Janusz Czerwiński